

RETORIČNO VPRAŠANJE V 2. OSEBI

Slovnice govorijo pri indirektnem govoru le o retoričnem vprašanju v 1. in 3. osebi. Ali teh vprašanj v 2. osebi ni?

Izhajati je treba iz ugotovitev pri Ch. Bally, *Traité de stylistique française*² (1921), § 259. „Retorično vprašanje“ ni vprašanje, ampak vzклик; retorično se imenuje, ker se res v govorih pogosto dobi, toda tudi v vsakdanjem, afektivnem pogovornem jeziku. Gre torej za afektivno izražanje z intonacijo, ki se spreminja z ozirom na ysebino. Ta more biti obžalovanje: *Zakaj niste prišli? Škoda!* (Ker je to vzклик, ne pričakujemo odgovora). Primer za nejevoljen vzклик: *Ali boste že molčali!* More biti tudi izraz presenečenja: *Kaj pravite! Kdo bi si to mislil!* Tudi upanje je mogoče na ta način izraziti: *Saj boste prišli — kajne?*

Razumljivo je pa sedaj naslednje. Menge, *Repet. der lat. Synt.*⁷ (12. izd. iz 1. 1955. nimam), str. 457 (Hofmann, *Lat. Gramm.* 593 se v te stvari ne spušča) pravi naslednje: a) tista vprašanja, ki so v dir. govoru v 2. os. indikativa in ki so skoro vedno prava vprašanja, stopijo v indir. govoru skoro vedno v konj.; b) tista vprašanja, ki so v dir. govoru v 1. ali 3. os. indikativa in ki so skoro vedno retorična vprašanja, stopijo skoro vedno v acc. c. inf. Bistvo torej je, zakaj so vprašanja pod a) prava vprašanja, pod b) pa retorična. Odgovor je lahek: če „vprašamo“ samega sebe ali 3. osebo, ki si jo predstavljamo kot odsotno ali ki navadno tudi je odsotna, je jasno, da ne pričakujemo nobenega odgovora. Sami sebi ne bomo odgovarjali (razen v primeru pogovora s samim seboj), odsotna oseba nam pa odgovoriti ne more. Popolnoma jasno je v teh dveh primerih, da gre v resnici ne za vprašanje, ampak za vzклик. Zato seveda v indirektnem govoru ne stoji zavisno vprašanje, ampak acc. c. inf. Kajti vzклик stopi v indir. govoru v acc. c. inf., česar slovnice ne omenjajo. *Prim. Tac. Ann. 2, 36 quantum odii fore ab iis qui ultra quinquennium proiciantur!* (Toda ker se Tacit izogiblje infinitivu fut. pasiva, rabi *Ann. 14, 11 quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inveniretur, ut crederet?* Seveda je morda tu tudi *concl. dubitativus*).

Drugače je pri „retoričnem vprašanju“ v 2. osebi. V tem primeru se na neko prisotno osebo obračamo in skoro nujno je, da ta oseba vzклик razume tako, da je nanj treba odgovo-

riti kot na postavljeno vprašanje; zavzeti mora neko stališče do vzklika. Zato je razumljivo, da jezik takšno „retorično vprašanje“ obravnava kot vprašanje in da to v odvisnosti, v indirektnem govoru, postane zavisno vprašanje in zato stopi v konjunktiv. Ravno zaradi tega pa, ker se v retoričnem vprašanju v 2. osebi na to drugo osebo obračamo in apeliramo nanjo, je tako težko ločiti pravo vprašanje od retoričnega v 2. osebi. Zaradi tega slovnice o retoričnem vprašanju v 2. osebi tudi molčijo. Toda zgornji slovenski stavki jasno kažejo, da so retorični, t. j. da so vzkliki in da nanje ne pričakujemo odgovora. Za latinsčino prim. Cezarjev govor vojakom pred spopadom z Germani, kjer vojakom očita njihovo bojzljivost: B. G. I 40, 4 *quid tandem vererentur? aut cur . . . desperarent?* Jasno je, da se nimajo kaj bati in da Cezar od njih ne pričakuje odgovora. Na drugem mestu (I 44, 8) očita Ariovist Cezarju, da se vmešava nepoklicano v njegove zadeve: *quid sibi vellet? cur in suas possessiones veniret?* Tudi tu je situacija takšna, da Ariovist ne pričakuje nobenega odgovora, ker ga po njegovem prepričanju ne more biti. Torej so to vzkliki, očitki, „retorična vprašanja“ v 2. osebi.

Retorična vprašanja za 2. osebo torej so, toda, ker so to vzkliki pred neko prisotno osebo, namenjeni tej osebi, ni ostre meje nasproti vprašanjem. Če torej takšno „vprašanje“ stopi v indirektni govor, postane zavisno vprašanje in zato stopi v konjunktiv.

Ljubljana.

M. Grošelj.

RÉSUMÉ

M. Grošelj: SUR L'„INTERROGATION RHÉTORIQUE“ A LA 2e PERSONNE

A l'occasion du style indirect, les grammairres traitent de la soi-disant interrogation rhétorique à la 1ère et à la 3e personne, mais elles négligent celle à la 2e personne. Ch. Bally, *Traité de styl. fr.*² § 259 a cependant montré qu'il ne s'agissait pas du tout d'interrogations mais d'exclamations. Car on ne peut pas adresser une interrogation à soi-même ou à une personne absente. Les interrogations suivent donc, en ce cas, les propositions exclamatives, elles sont à l'acc. c. inf. Mais lorsque l'on s'adresse avec telle exclamation à une personne présente, c'est à dire à la 2e personne, on compte sur son consentement, quoique l'on n'attende pas sa réponse. La limite entre l'exclamation et l'interrogation est donc, quand il s'agit de la 2e personne, fluide, l'appel fait à la personne présente est si pressant que la langue traite l'exclamation comme si elle était réellement une interrogation.

Chez Tacite, on a une proposition exclamative Ann. 2, 36 à l'acc. c. inf, mais Ann. 14, 11, elle est au subjonctif: on sait que Tacite et d'autres évitent l'emploi de l'inf. fut. pass. (que l'on s'attendrait à voir ici).